

JORNADA PER LA PROTECCIÓ DEL CORREDOR DE MIGRACIÓ DE CETACIS DE LA MEDITERRÀNIA

DIMARTS, 14 DE NOVEMBRE DE 2017 DE 10:30 A 18:00 H

PROSPECCIONS PETROLÍFERES
I CONTAMINACIÓ ACÚSTICA

PROJECCIÓ DOCUMENTAL SONIC SEA I TAULA RODONA

LLOC: MUSEU MARÍTIM DE BARCELONA.
EDIFICI DE LES DRASSANES REIALS.
AV. DRASSANES, S/N, BARCELONA

Ajuntament de
Barcelona

INTRODUCCIÓ

EL CORREDOR DE MIGRACIÓ DE CETACIS DE LA MEDITERRÀNIA I EL PROBLEMA DE LA CONTAMINACIÓ ACÚSTICA SUBMARINA

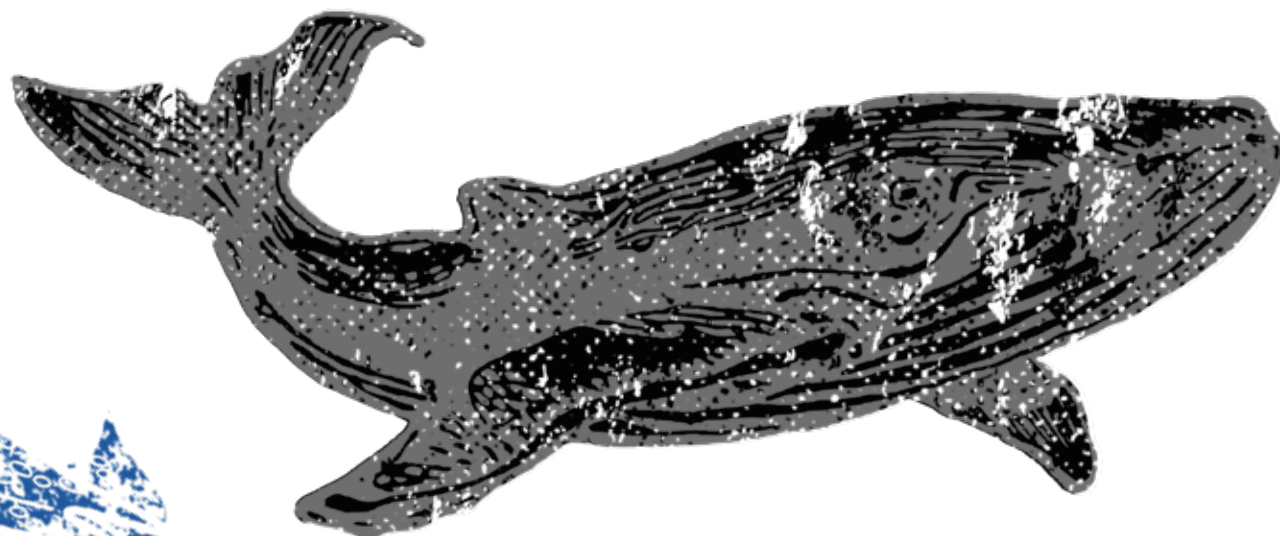

*Mapa dels projectes d'exploració d'hidrocarburs, arxivats i en tramitació, i dels permisos vigents d'explotació a la demarcació marina llevantina-balear de la Mediterrània, i la seva respectiva superposició amb el Corredor de Migració de Cetacis

Actualment hi ha una sèrie de projectes de prospeccions d'hidrocarburs a la demarcació marina llevantina-balear (veure mapa, més amunt). El propòsit final de tots aquests projectes és extreure petroli o gas al subsòl marí, en aigües profundes, per mitjà de plataforma petrolera en alta mar. Projectes de la mateixa naturalesa que el que va ocasionar el major vessament de cru de la història: el de la plataforma Deepwater Horizon de British Petroleum al golf de Mèxic, el 20 d'abril de 2010, que va provocar un desastre ambiental i econòmic sobre la pesca i el turisme, els seus efectes negatius es prolongaran durant dècades.

El Mediterrani és un mar tancat. En cas d'un accident en una plataforma petrolera o en el transport d'hidrocarburs, les abundants corrents, profundes i superficials, pròpies d'aquest mar, traslladaria la contaminació amb facilitat d'una zona a una altra, multiplicant els seus efectes negatius sobre els seus valuosos ecosistemes i la seva variada i notable fauna i flora. Moltes de les espècies que habiten aquests ecosistemes estan protegides per un ampli ventall de legislació autonòmica, estatal, europea i internacional.

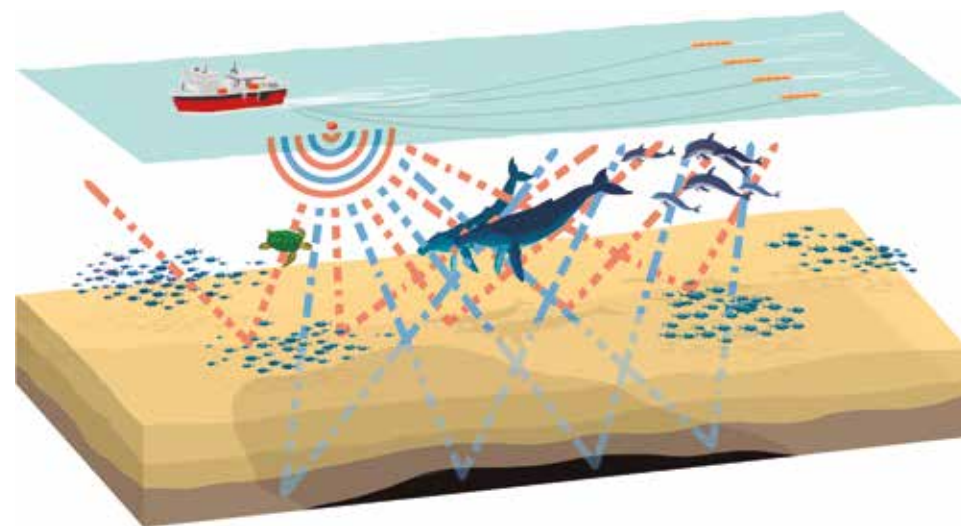
A més de l'amenaça ambiental, cal tenir molt en compte l'afecció molt negativa que aquests projectes tindrien sobre l'economia dels territoris que es veuen afectats. De forma molt notable en aquesta zona, ecologia i economia estan íntimament relacionades.

En efecte, la Mediterrània atresora importants valors ecològics i, en conseqüència, econòmics, pel fet que diverses activitats que depenen del bon estat de les aigües i de les seves costes, com la pesca i el turisme de qualitat, són eixos fonamentals de l'economia de les comunitats riberenques d'aquest mar.

A mesura que augmenta el coneixement científic de la Mediterrània, més s'evidencia la seva extraordinària importància mediambiental, i més es ratifica la necessitat d'incrementar la seva protecció. Aquesta protecció és urgent ja que els projectes de prospeccions que s'estan tramitant es durien a terme coincidint espacialment amb zones protegides o en vies de protecció.

Com a primera fase d'aquests projectes, per tal de detectar possibles jaciments d'hidrocarburs al subsòl marí, les empreses petrolieres duen a terme campanyes de sondejos acústics on s'utilitzen canons d'aire comprimit d'alta pressió. Aquests generen un tipus d'explosió amb els que emeten ones acústiques d'enorme intensitat i freqüència que provoquen un nivell de soroll al medi marí de 10.000 vegades a 100.000 vegades més gran que el motor d'un avió a reacció. El nivell sonor generat dobla el llindar del dolor de l'ésser humà. Els polsos d'aire comprimit produeixen danys fisiològics irreversibles en cetacis, tortugues, peixos, invertebrats i fins i tot la seva mort (veure figura).

Els polsos d'aire comprimit produeixen danys fisiològics irreversibles en cetacis i fins i tot la mort. Les seves freqüències, similars a les que aquests animals fan servir per comunicar-se o interpretar el medi, n'alteren el comportament. Les tortugues poden patir danys severos als òrgans, el crani i la closca. Es redueixen les captures pesqueres, i perillen les àrees proposades com a santuari per a la tonyina vermella. Es genera contaminació per llots, fang o elements contaminants del subsòl com arsènic, plom o benzè, alliberats per l'impacte de les ones.

Al citat informe es recullen els nivells de soroll submarí provocats per ports i marines, projectes industrials, com instal·lacions petrolieres i de gas, parcs eòlics off-shore, activitats d'exploració sísmica comercial (principalment per a la recerca d'hidrocarburs) i científica, i els exercicis militars, i la seva evolució en el període 2005-2015.

A l'aigua, el so viatja cinc vegades més ràpid, i moltes vegades més lluny, que a l'aire. Les balenes, dofins, marsopes i altres mamífers marins han evolucionat per aprofitar aquest mitjà sonor perfecte. Així com nosaltres depenem de la vista per sobreviure, ells depenen del so per buscar menjar, trobar companys i detectar depredadors. Cada dia, els cetacis, els peixos i altres espècies marines es veuen amenaçats per una cacofonia de soroll industrial procedent del transport marítim, l'exploració sísmica de les prospeccions petrolíferes i el sonar naval utilitzats en maniobres militars.

El progressiu agreujament del nivell de soroll submarí en les últimes dècades a la Mediterrània, a causa de la creixent interferència humana en els ecosistemes marins, posa en risc la supervivència de les poblacions de fauna marina, especialment les dels cetacis, com s'evidencia en estudis científics recents, com el titulat "Visión general de los puntos negros de ruido submarino en el área ACCOBAMS. Parte I - Mar Mediterráneo", promogut per ACCOBAMS el 2016.

Les conclusions mostren l'augment de pressió acústica en l'àmbit subaquàtic, i assenyalen les activitats d'adquisició sísmica i de recerca de pous de petroli i gas com la principal causa. L'any 2005, l'àrea mediterrània afectada pels sondejos acústics era d'un 3,8%, mentre que l'any 2015 augmenta fins al 27% de la superfície.

Aquesta amenaça també ha estat reconeguda pel Govern espanyol, com a membre del ACCOBAMS (Acord sobre la conservació dels cetacis al Mar Negre, Mar Mediterrani i la Zona Atlàntica contigua), que va ser adoptat l'any 1996 i ratificat per Espanya el 1999.

Al citat informe es corrobora la necessitat urgent d'adoptar mesures per establir un registre de dades transparent sobre les fonts de soroll antropogènic a la Mediterrània i per prendre mesures per reduir el problema de la contaminació acústica submarina.

Un significatiu nombre d'àrees dins de la conca mediterrània amb importants hàbitats de cetacis pateixen una acumulació d'activitats productores de soroll submarí d'origen antropogènic.

Un d'aquests "punts negres" de soroll submarí és el Corredor de Migració de Cetacis de l'àrea marina localitzada entre les costes de les Illes Balears, Catalunya i la Comunitat Valenciana, entre el golf de València i el golf de Lleó.

A més, aquest Corredor de Migració de Cetacis es troba seriosament amenaçat pel projecte de sondejos acústics (adquisició sísmica) de la companyia Spectrum Geo Limited al mar Balear, així com pels permisos d'investigació d'hidrocarburs "Nord-est 1" a "Nord-est 12" sol·licitats al golf de Lleó per la companyia Capricorn Spain Ltd (filial espanyola de la petroliera Cairn Energy) i l'anomenat "Medusa", sol·licitat per Repsol, Cepsa i altres dues companyies petrolieres davant les costes de Tarragona, les superfícies d'actuació se superposen espacialment en gran mesura amb l'esmentat Corredor de Migració de Cetacis, per tant si s'autoritzen aquests projectes, generarien un impacte ambiental crític i irreversible sobre aquestes poblacions de cetacis.

Aquest Corredor de Migració de Cetacis va ser proposat com ZEPIM del Conveni de Barcelona en l'estudi científic desenvolupat sota el "Proyecto Mediterráneo para la identificación de las Áreas de Especial Interés para la Conservación de los Cetáceos en el Mediterráneo Español" del Ministeri de Medi Ambient.

El llavors Ministeri d'Agricultura, Alimentació i Medi Ambient (MAGRAMA), tal com li van sol·licitar l'Aliança Mar Blava i el Govern balear, va iniciar en 2016 els tràmits per a la declaració d'aquest corredor com ZEPIM a la Conferència de les Parts del Conveni de Barcelona que tindrà lloc en desembre de 2017. Així va ser anunciat oficialment pel MAGRAMA en la passada 19a Conferència de les Parts celebrada a Atenes el febrer de 2016.

La Comissió Europea ha donat el seu suport explícit a aquesta iniciativa per a la designació d'una nova ZEPIM al corredor mediterrani, al considerar-lo "de gran importància per a la protecció de les espècies marines i per avançar cap al compliment dels compromisos internacionals en matèria de protecció de la biodiversitat marina", com consta expressament en l'escrit de data 23 de novembre de 2015 de la Direcció General de Medi Ambient de la Comissió Europea a la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca del Govern balear i en la qual la Comissió expressa la seva confiança que "en línia amb els resultats i propostes del projecte d'Identificació de les àrees d'especial interès per a la conservació dels cetacis en el Mediterrani espanyol, i a la vista de la importància d'aquest corredor per a nombroses espècies de cetacis, Espanya proposi pròximament la seva declaració com a ZEPIM".

D'altra banda, la declaració d'aquesta ZEPIM ha estat recolzada pel ple del Parlament balear, el qual va aprovar, de forma unànime, en la sessió plenària del 16 de febrer de 2016, una Declaració Institucional al respecte. Després del Parlament balear s'han sumat a aquesta petició el Govern balear, la Generalitat de Catalunya, els Consells insulars de Mallorca, Menorca, Formentera i Eivissa, una quinzena d'ajuntaments de les Illes Balears i l'Ajuntament de Barcelona, així com les més grans ONG ecologistes d'àmbit estatal (Amigos de la Tierra, Ecologistas en Acción, Greenpeace, Seo/Birdlife i WWF) i diverses societats científiques i de conservació dels mamífers. De forma més recent, al març i maig de 2017, respectivament, també al Congrés dels Diputats i el Senat han aprovat sengles Proposicions No de Llei en suport de la protecció de l'esmentat corredor com ZEPIM..

Malgrat això, les amenaces abans esmentades en forma de prospeccions d'hidrocarburs sobre aquest Corredor de Migració de Cetacis d'exceptional importància ecològica segueixen vigents.

OBJECTIUS

L'objectiu d'aquestes jornades és contribuir a una major consciència i sensibilització pública sobre la necessitat de protegir els nostres ecosistemes marins de les diferents i greus amenaces que posen en risc la seva viabilitat, com són les prospeccions petrolieres i la contaminació acústica submarina, entre moltes altres.

En concret, amb aquestes jornades es pretén, en primer lloc, donar a conèixer la importància ecològica del Corredor de Migració de Cetacis de la demarcació marina llevantina-balear de la Mediterrània i l'estat del procés, actualment en marxa, per a la protecció d'aquest corredor a escala estatal i internacional.

Referent a això, aquestes jornades se celebren en un moment especialment rellevant, ja que està previst que en la pròxima Conferència de les Parts (COP) del Conveni de Barcelona, que se celebrarà a principis de desembre a Tirana (Albània), es produeixi la declaració d'aquest corredor migratori de cetacis com a Zona Especialment Protegida d'Importància per al Mediterrani (ZEPIM), si el Govern espanyol compleix prèviament el compromís adquirit internacionalment i dona les passes necessàries per a això en les setmanes vinents.

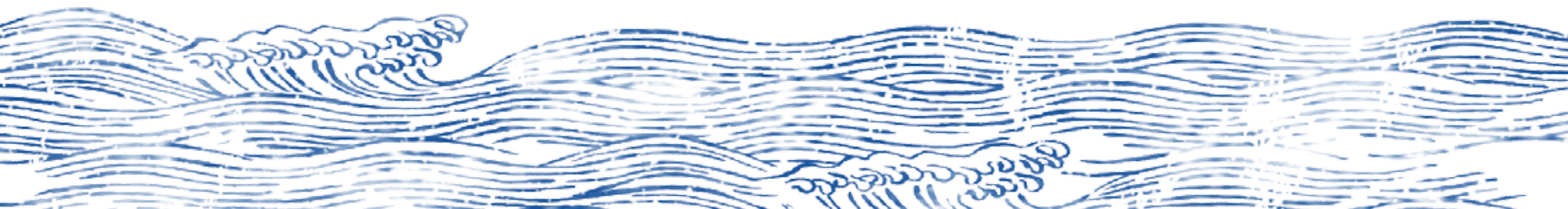
El citat corredor és d'altíssim valor ecològic per albergar una gran diversitat d'espècies de cetacis (incloent-hi la segona i tercera espècies més grans de la Terra: els rorquals i els catxalots, així com el dofí mular i el dofí ratllat i espècies de cetacis bussejadors de gran profunditat com el Cap d'olla gris, el Cap d'olla comú i el Zífid de Cuvier, entre d'altres) i, a més, és d'especial rellevància per ser utilitzat com a zona de pas migratori pel rorqual comú cap a les seves àrees de cria i alimentació al nord de la Mediterrània. Totes aquestes espècies han rebut ja estatus de protecció per part de diversos règims de conservació tant nacionals com internacionals.

En efecte, aquest corredor de cetacis abasta zones de gran productivitat primària, pel que és essencial perquè les poblacions migratòries de rorqual comú puguin dirigir-se a la primavera al mar de Ligúria a alimentar-se de krill i, després, a la tardor, retornar pel mateix corredor, per dispersar-se pel sud-est d'Espanya i el nord d'Àfrica. El mar de Ligúria ha estat declarat com a santuari per cetacis ("Santuari Pelagos") i és l'única reserva marina internacional mundial.

En segon lloc, donar a conèixer el problema de la contaminació acústica submarina, una amenaça invisible però que malmet greument la intricada xarxa de la vida al mar, les possibles solucions per mitigar aquest problema i les accions empreses al respecte a nivell internacional.

El problema del soroll submarí és encara molt desconegut per a l'opinió pública, ja que l'imaginari comú encara identifica els mars amb un món de silenci absolut, i això malgrat que aquest problema ambiental no ha fet més que agreujar-se en les últimes dècades, debilitant la sostenibilitat dels ecosistemes marins, ja de per si molt amenaçats pels abocaments tòxics industrials, les marees negres de petrolers i plataformes petrolieres accidentades, la sobrepesca, l'acumulació de plàstics i altres escombraries, certs efectes derivats de processos lligats al canvi climàtic, etc.

La veritat és que el nivell de soroll d'origen antropogènic en el medi marí augmenta a un ritme alarmant. En algunes àrees, els nivells de soroll submarí s'han anat duplicant dècada rere dècada durant els últims 60 anys. Des del punt de vista científic és cada vegada més gran la preocupació per la proliferació del soroll ja que representa una amenaça significativa per als ecosistemes marins i per a la supervivència de mamífers, tortugues, peixos i altres animals que habiten els oceans.

AGENDA

Les jornades tindran lloc el dimarts 14 de novembre de 2017 al Museu Marítim de Barcelona, amb l'estructura següent.

10:00-10:30 Recepció dels assistents

10:30-10:45 Presentació de les jornades per part de l'Ajuntament de Barcelona a càrrec de Marc Garcia, director de l'Oficina Estratègica del Pla del Delta del Llobregat, responsable de l'elaboració del Pla Estratègic dels espais litorals de Barcelona.

10:45-13:00 Primera taula rodona
Modera: Xavier Durán, periodista científic a TV3, especialitzat en ciència i medi ambient.

Ponents confirmats:

- Álex Aguilar, Universitat de Barcelona.
- Txema Brotons, Associació Tursiops.
- Raül Luna, Aliança Mar Blava.
- Eduard Degollada, Associació Edmaktub.

13:00-14:00 Projecció del documental "Sonic Sea"

14:00-15:30 Dinar

15:30-18:00 Segona taula rodona

Modera: Joaquín Elcacho, periodista especialitzat en medi ambient i ciència, coordinador del canal Natural de La Vanguardia.com (edició digital del diari La Vanguardia).

Ponents confirmats:

- Natacha Aguilar, Universitat de la Laguna.
- Sigrid Lüber, OceanCare.
- Simone Panigada, President del Comitè Científic del tractat ACCOBAMS.
- Michel André, Universitat Politècnica de Catalunya.

18:00-18:15 Cloenda

18:15 Vi i tapa

BIOGRAFIES DELS CONFERENCIANTS

ÁLEX AGUILAR

Álex Aguilar és Catedràtic de Biologia Animal de la Universitat de Barcelona i director del Grup de Recerca de Grans Vertebrats Marins. La seva activitat investigadora s'ha centrat en l'estudi de la demografia, l'ecologia i la gestió d'espècies marines amenaçades, principalment els mamífers marins. Paral·lelament, ha dirigit també investigacions dirigides a avaluar l'impacte de la pesca i dels contaminants químics en els ecosistemes marins i, en particular, a la fauna vertebrada. Ha publicat més de tres centenars d'articles i onze llibres sobre aquests temes.

TXEMA BROTONS

El biòleg Txema Brotons lidera l'Associació Tursiops, l'objectiu principal és el coneixement de l'estat de les poblacions de cetacis que freqüenten les Balears. Especialitzat des de 1996, data de la seva primera publicació, en el camp dels cetacis, ha treballat al llarg d'aquests anys amb una àmplia llista d'espècies d'aquests mamífers marins i ha col·laborat amb un bon nombre d'especialistes d'arreu del món.

RAÛL LUNA

Ambientòleg. Tècnic de Medi Ambient de l'Ajuntament de Sant Josep de sa Talaia (Eivissa) i representant de l'Aliança Mar Blava;

L'Aliança Mar Blava és una plataforma intersectorial, la seva missió és incrementar la protecció del mar Mediterrani, acabar amb l'amenaça a la nostra economia i al medi ambient que suposen els projectes de prospeccions petrolieres actualment en tramitació, i avançar cap a una major sostenibilitat del nostre sistema energètic.

Nascuda a Eivissa i Formentera al maig de 2013, actualment està constituïda per més d'un centenar de membres tant de les administracions públiques (Govern balear, Consells insulars de Formentera, Eivissa, Menorca i Mallorca, diversos ajuntaments d'aquestes illes i l'Ajuntament de Barcelona) com del sector privat (entitats de sectors econòmics com el turisme, la pesca o el nàutic) i de la societat civil (organitzacions socials i ecologistes, sindicats i altres institucions públiques i privades).

EDUARD DEGOLLADA

President de l'Associació EDMAKTUB per a l'Estudi i Divulgació del Medi Aquàtic. Responsable del Projecte Rorqual i Projecte BCNCET/CETCAT que estudien la presència del rorqual comú en aigües catalanes i del Mar Balear i resta de poblacions de cetacis.

Llicenciat en Medicina Veterinària per la Universitat Autònoma de Barcelona (1989) i Doctor en Anatomia Funcional dels Mamífers Marins. Especialista en anatomia funcional i patologia del sistema de producció i recepció acústica en cetacis. Especialista en l'ús de drons per a l'estudi de cetacis.

Professor (Unitat d'Anatomia de la Facultat de Veterinària de la UAB 1991-2004) i investigador (Departament de Morfologia, ULPGC 1999-2002), la seva trajectòria professional s'ha centrat en diferents projectes de recerca amb els mamífers marins com a objecte d'estudi. És una activitat que ha desenvolupat en diferents centres universitaris. El seu treball i experiència han quedat plasmats en articles científics i conferències, així com en nombroses presentacions a congressos internacionals.

És Capità de Iot, instructor PADI de busseig i pilot privat d'avió.

SIMONE PANIGADA

President del Comitè Científic ACCOBAMS (Acord de Mònaco sobre la conservació dels cetacis de la mar Negra, la mar Mediterrània i la zona atlàntica contigua). El Comitè Científic ACCOBAMS, format per persones qualificades com a experts en ciència de conservació de cetacis, és un òrgan assessor de la Reunió de les Parts.

Coordinador Científic de l'ACCOBAMS Survey Initiative (ASI), un esforç regional promogut i coordinat per ACCOBAMS amb l'objectiu d'establir un sistema de monitorització integrat i coordinat per cetacis a la Mediterrània i el Mar Negre.

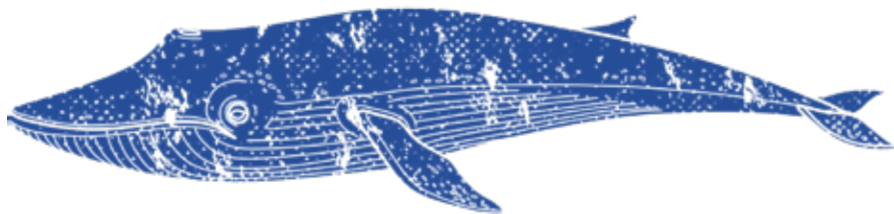
President del Tethys Research Institute, fundat el 1986, és una ONG sense ànim de lucre dedicada a la preservació del medi ambient marí. Centrat en els animals marins i, en particular, en els cetacis que habiten al mar Mediterrani, té com a objectiu protegir la seva biodiversitat mitjançant la promoció de l'adopció d'un enfocament de precaució per a la gestió dels recursos naturals.

Coordinador de conservació per a un projecte LIFE sobre conservació de foques monjo a Grècia (Cyclades LIFE 12 / NAT / GR / 00688), on Tethys exerceix el paper de beneficiari associat.

Membre del Comitè Científic i Tècnic del Santuari de Pelagos, una gran Àrea Marina Protegida (AMP) establerta el 2002 per una declaració conjunta entre els governs de França, Itàlia i Mònaco. El Santuari va ser inscrit en la llista ZEPIM en el marc del Conveni de Barcelona, després del procés de ratificació dels tres estats signataris. Aquesta AMP es troba entre el sud-est de França, Mònaco, el nord de Sardenya i el nord-oest d'Itàlia, cobrint una àrea de gairebé 90,000 km². Membre del Grup d'Especialistes en Cetacis de la UICN.

NATACHA AGUILAR DE SOTO

Investigadora de la Universitat de La Laguna (Tenerife), la Dra. Natacha Aguilar de Soto és una investigadora experta en l'estudi de l'ecologia dels cetacis, amb especialització en els de busseig profund, on s'inclouen espècies amb poblacions residents a les Canàries com zífids i cap d'olla tropical, utilitzant tècniques molt avançades. La seva especialització en bioacústica marina li ha permès ampliar el seu camp d'investigació també a l'estudi de la incidència de la contaminació acústica sobre altres organismes marins, com ara larves d'invertebrats. En aquests camps té una àmplia trajectòria científica integrada en grups de recerca internacionals punters. Abans i després de llegir la seva tesi doctoral amb menció europea, a la Universitat de La Laguna, ha dut a terme nombroses estades en laboratoris de diversos països d'Europa i als Estats Units, i desenvolupat diversos projectes sobre les temàtiques esmentades; l'última estada de llarga durada la va realitzar en un laboratori marí de la Universitat d'Auckland, Nova Zelanda, amb un contracte Marie Curie del 7è Programa Marc europeu.

SIGRID LÜBER

El 1989, després d'una trobada amb una gran grup de dofins mentre bussejava en l'Oceà Índic, Sigrid Luber fundar OceanCare. Ha estat treballant en una gran quantitat de temes, entre ells les amenaces ambientals a la vida marina, problemes relatius a condicionaments polítics a l'ajuda al desenvolupament econòmic i la qüestió de la participació pública en fòrums internacionals. El 2002, va començar a treballar en el problema de la contaminació acústica oceànica i es va reunir amb membres de l'OTAN i el Parlament Europeu. El 2004, va cridar l'atenció sobre el problema del soroll de l'oceà a la Divisió d'Afers Oceànics i Dret del Mar de les Nacions Unides. La contaminació acústica oceànica és un dels principals temes en els memoràndums d'entesa entre OceanCare i diversos Acords de les Nacions Unides, com la CMS, ACCOBAMS i la FAO / CGPM.

Ocean Care, que des de l'any 2011 és assessor especial de l'ONU sobre protecció del medi marí, és una associació, creada el 1989, la seua principal feina és la defensa dels oceans i de la vida marina, tasca que desenvolupa a nivell mundial mitjançant activitats de recerca, campanyes de conservació, d'educació ambiental i d'intervenció en diferents fòrums internacionals.

Així mateix, l'Acord de Mònaco sobre la conservació dels cetacis de la mar Negra, la mar Mediterrània i la Zona Atlàntica Contigua (ACCOBAMS), va reconèixer el 2004 a Ocean Care com a entitat associada. L'Acord ACCOBAMS va ser adoptat a Mònaco el 24 de novembre de 1996 i ratificat per Espanya el 2 de febrer del 1999.

Des de 1997, Ocean Care porta a terme

una sèrie de projectes de conservació dels mamífers marins en perill d'extinció, amb l'objectiu d'augmentar el grau de protecció del seu hàbitat en els diferents àmbits marins.

El treball d'Ocean Care contra el soroll submarí es va iniciar el 2002. Gràcies als seus esforços aquest problema de la contaminació acústica del medi marí es va discutir en l'Assemblea General de l'ONU, a la qual Ocean Care ofereix assessorament per aconseguir una regulació i una reducció d'aquest tipus de pol·lució.

Entre altres iniciatives, Ocean Care és cofundador i principal instància de la coalició "Silent Oceans", fundada el 2003, contra el soroll submarí, en què juntament amb la Natural Resources Defence Council (NRDC, una de les principals organitzacions ambientals de EUA) i altres 15 organitzacions, es treballa conjuntament per aconseguir una reducció i regulació del soroll en els oceans.

MICHEL ANDRÉ

Professor de la Universitat Politècnica de Catalunya, BarcelonaTech (UPC). Director del Laboratori de Bioacústica Aplicada (LAB). Fundador i president de The Sense of Silence Foundation. Membre del Grup de Treball sobre soroll de la Directiva Marc de l'Estratègia Marina (MSFD). Membre del Grup d'experts de ASCOBANS i ACCOBAMS sobre el soroll submarí. Membre del Grup d'experts ISO / TC43 / SC3 / WG2 sobre bioacústica submarina. Membre del Grup d'experts del World Ocean Council sobre sons marins. President del Comitè Assessor Científic de la Societat Europea de Cetacis.